

«Адкрыванье» й закрывање прауды

У сваім 4 (48) нумары беларускі тýднёвік у Польшчы «Ніва» у вадзеле гумару й сатыры зъмісьціў наступнае:

«Амерыканцы аў Беларусах»

— Якая родная мова жыхароў БССР?

— Расейская і польская.

— А беларуская дзе?

— У кожным выпадку на ў БССР.

— Адкуль-ж гэта ты ўзяў?

— З амэрыканскіх «навуковых» крýніц.

Разгарніце вы Амэрыканскі Школьны Атляс і там вы пабачыце пад назовам «Белашэн» сталіца Мінск, а родная мова жыхароў расейская і польская».

Траўда думаць, што рэдакцыя «Нівы» на выпадкова зъмісьціла гэта ў вадзеле гумару. Якраз таму, што гэта гісторыка стопрацтвова праўдзівая, ейнае месца толькі ў гэтыя калéйны.

Калі яшчэ, скажам, у эпоху паруснікай можна было дароўваць усялякія фантазіі й дзіви ў вапавяданнях тагачасных падарожнікаў аў чужых заморскіх краёх, дык у сяньняшніх умовах абсалютна нельга дароўваць падобных фантазій з вуснаў ці спад піра розных дэзінфарматараў, якія яшчэ вядраю прэтэндууюць на такі-сякі навуковыя.

У амэрыканскіх ці ангельскіх, як наўуковых так і псуўданавуковых (хочы заўсёды з прэтэнзіямі на навуковасць), выданнях нярэдка аж роіца ад таіх «адкрывальніц», што мы тут зацівалі для прыкладу. Восьмеш часамі кніжку выданую быццам навуковай установай (ды яшчэ нярэдка з рэкамэндацыяй ды прыхільнімі водгукамі аўтарытэтай з навуковых колаў) перагорнеш пару бачынак і... выбачце, плюнуць хочацца. Да таго цымніграства й ігнаранцыя глыбока закараненны!

Аднойчы ў гутары з адным нашым суродзічам, што служыў у амэрыканскай арміі й аддзел якога нёс службу на ўзыемжку з савецкай зонай, я папыталася, як звычайны жаўнер глядзіць на сучасныя палітычныя падзеі. У вадзязі я пачаў: «Для жаўнера ніяма зусім нічога скампікаванага. Для яго ёсё, што на ўсходзе ад мяжкі з савецкай зонай — гэта «Раша», на заходзе — Амэрыка». І тут ніяма дзіва. Савецкі звычайны жаўнер няпэўна думае ня юнакі. Але выбачце, падручнікі й книжкі да ведавага характеристу пішуць-жа не жаўнёры. І гэта нявыбачальна!

Аднак, трэба прызнаць, што усялякія іх хвальы паўстаюць тут на Захадзе нія не прычыны вымогаў якосьці «генэральнае лініі» ці нейкага сваеасаблівага ўзмоўнага настадзлення на нас. Беларусу. У вялікай ступені тут вінаватыя савецкія хвальшаваны, масава экспартаваныя на Захад і прыўманыя тут да добраю манутоў. З другога ж боку вялікімі сейбітамі хвальш аў Беларусі бываюць звычайна тыль турыстыя й журналістыя, што правёўшы тыдзень-другі ў Ленінградзе ці Маскве стаўша раптам «экспортам» ў спраўах СССР.

Нельга аднак забывацца, што на Захадзе, хоць нікому не забаронена пісаць аб нас хвальшыва, мы маем права разъбіваць гэтыя хвальш, баравіць праўду, маем права адказу. Таму зусім слышна сп. Мікола Вярба ў сваім артыкуле

«Пытаныне, якому трэба больш увагі дак» зь менскай газэтай «Літаратура і мастацтва». Вось-жэ ў канцы мінулага года доктар філолягічных навук М. Ларчанка зъмісьціў у гэтыя газеты артыкул п. заг. «Некаторыя пытаныні гісторыі беларускай літаратуры» (гл. арт. «Рэзабілітация», «Б-на», каталіцкія Каляды), у якім вельмі лагодна і ніясмелыя толькі «ў парадку амбэркаваныя», зъяўніў увагу на патрэбу рэзабілітациі прападаўцаў. А тымчасам ведама, што некаторыя беларускіх культурных можна. Прыйкладам хай будзе хоць-бы выдаўпадак у Пэоры (ЗША), які вельмі вымоўны ў гэтым дачынені. Й А. Сідарэнкі ў вартыкуле пад заг. «За ідойчычнай чыстотай наших літаратурных пазіцый», надрукаваным у «Звязыз-дзе», паказаў Ларчанку **хто** мае мацноль на права дэцыдаўшы што праўвільна, што не. 16-га студзеня «Літаратура і мастацтва», якой таксама добра дасталася за такі «ухіл», змушана была перадрукаваць гэты артыкул з «Звязыз» на сваіх бачынах. «Амберкаваныне» — закончана. 19-га студзеня рэдкалегія «ЛІМ» складалася яшчэ (апошні раз) з наступных асобаў:

**PEORIA JOURNAL
MORNING**

**Byelorussia in USSR,
Not Russian at All**

Byelorussia is one of the least three million Belarusians and infected countries of Europe. Half the country devastated. One half of Byelorussia's national wealth was destroyed during World War II. Sixty per cent of the republic's farmland is...

Такім чынам ясна, што мы маем усе магчымасці змагацца з дэзінфарматыяй. Бязумоўна для гэтага патрэбна ініцыятыва, наважанаасць і систэматычнасць на ўсім тым, што або нас пішуць.

Наш абавязак змаганьня з праўдой аў Беларусі павялічваецца ў сувязі з тым, што якраз там, на нашай бацькаўшчыне, ніякое магчымасці весьці таёк змаганьне. Там нахабна хвальшуюць нашу гісторыю, апаганяваюць культуру, што яшчэ ўчора было белым, сияння траба называць чорным і г. д. Мала гэтага, дык яшчэ гэты хвальш экспартаруюць, як ужо гаварылася, на Захад. **I ў Беларусі супраць гэтага не запрэстуюш.** Не тому, што ніяма каму, а тому, што ніяма як. Усяская спроба ў гэтым кірунку адрасу-ж перасякаеца партыяй-дзяржымормадам. Восьмеш для прыкладу вельмі харacterны «выпа-

Галоўны рэдактар Васіль ВІТНА.
Рэдакцыйная колегія: Зір АЗГУР, Дзмітрый АРЛОУ,
Уладзімір АЛЮНКАУ, Алье БАЧЫЛА (замесцік галоўнага рэдактара). Наступы ГУБАРЗВІЧ, Ірына ЖЛАНОВІЧ,
Янка НАЗЕКА, Барыс ПАРНОУСКІ, Рыгор ШКРАБА.

А ўжо у наступным нумары з 23 студзеня склад рэдкалегіі гэтае газеты быў наступны:

Галоўны рэдактар Мікола ТКАЧОЎ.
Рэдакцыйная колегія: Зір АЗГУР, Аляксандар БУТАНОУ,
Кастус ГУБАРЗВІЧ, Васіль ВАШЫН, Янка КАЗЕКА (замесцік галоўнага рэдактара), Патрык ПРЫХОДЬКА, Раман САБАЛЕНКА (замесцік сакратар), Янка ШАРАХОУСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

Каментараў тут хіба не патрэбна. Усё пайшло пастараму, пасавецку.

Маючы вось на ўцце такое становішча ў БССР, мы, беларускі эмігранты, што не патрабуем падпрадкоўцаўца вымогам маскоўскай «генэральнае лініі», мусім як найблізьш прыкладаць старанняў, каб домаскаваць усялякі хвальш у дачынені да нашага краю й народу, бяз розніцы ці гэтыя хвальш паўстаюць тут з наказу Максыкі, ці тут —

Савецкая рэчаіснасць заўседы была трагедыяй мільёнам людзкіх жыццяў, аднак не такай трагікамедыяй, як мы я бачым сялоныня. Гэтamu былі прычынай «спробы» дэмакратызаціі, прычым змушанай «дэмакратызаціі». Вінікі яе аказаўшися непрадбачнымі: цэлья хвалі незадаваленія ўскалыхнулі «сасцяляўшаваныя» народы, пачынаючы ад сатэліцкіх і канчаючы народамі самога Савецкага Саюзу. Гэтае незадаваленіе перайшло ў сатылічных краінах навет да збройнае сутычкі з тыраніяй, амбежаваўшы да вайны ідэялагічнай у Савецкім Саюзе.

Ведама можна зыншчыць фізычна чалавека й народы, аднак немагчыма пазбавіць іх іхнага прыроднага імкненія. Таму зусім натуральна, што пры найменшым аслабленні савецкай тыраніі пачалі распялаўцаў рагей прыгушыць іскркі свабоды. Як і заўсёды адраджэнне пачалося ў асяроддзі з культурных работнікаў, дзе ізлятэй, выражаныя імкненіемі сваіх народу, патрабавалі зыненсія амбежаванія для свабоднага й натуральнага развіцця кажнага чалавека ў паслабодку ды народу ў цэласці. Пісменнікі, паэты і мастакі патрабавалі свабоды творства й выражэння зашкадыненія як людзтва, так і сваіх народу; гісторыкі загаварылі пра аўтэктунае вывучэнне асьвятленне гісторыі кожнага народа; філзофы зажадалі свабоды развіжанія над проблемамі жыцця чалавечства як таго. Гэта ўдзел азначала-б развал «камуністычнай» систэмы, а таму пацягнёныя паспяшылі зarezаваць у час, паслугоўваючы ў гэтым наступе сваёй ранейшай збройнай ад пагрозы і правакацыі ды фізычнага зыншчыненія сваіх праціўнікаў.

Гэтак, побач з гістэрычным крыкам «ідэялагічнай» ўзгадаванія, балонкі савецкага прысязы запаўляюць партыйным пагрозамі супраць так званых «ня-стокіх», элемэнтаў, што нібы намагаюцца працягнуць «буржуазныя ідэі», і гэтым самым зганьбіць «народную» савецкую дэмакратыю. Разам з гэтym ува-юціх культурных арганізацыях праводзіцца чыстка, рэарганізація і папяўненіе партыйных актыўаў людзьмі, здольнымі беззаганна праводзіць лінію

пы забудуць гэтак званы Брацкі Могільник, дзе на пачатку рэвалюцыі штодня рандзіць вырасталі съежкі магілі, у якіх адразу сотнямі закапваліся ахвяры ЧЭКА? Хіба Мянчане могуць на памяцца да Камароўскіх лясоў, у якіх ГПУ-НКВД у 30-х гадох кожную ноч расстрэльвала людзей з кулямётамі?

А які старэйшы жыхар усходніх ускраін Менску на ведае пра жудасны Антонаўскі лес, месца шматгадовых съяротных оргіяў апрычнікаў ГПУ-НКВД? Там, у пляскіх Антонаўскага лесу, пад зямлём зімнім дзівраном ляжаць косяці зыншчыненія беларускіх герояў і пратстантаў супраць нямецкіх.

Чаму-ж аб усіх іх маўчицы савецкі паяў? Чаму ягонае абурэнне выбірае сваім аўтэктом толькі адзін Малы Трысцініец? Чаму ён абнімае ўжо на тысічы, а мільёны палеглых змагароў супраць бальшавіцкай дыктатуры? Чаму паэтава сумленне не крае злачынства бальшавікоў у Катыні? Там бальшавікі расстрэлялі 12 тысяч польскіх афіцэрў, якіх не хацелі ѹсці ў палон да Немцаў і дабрахвотамі аддалісць ў руки Чырвонай арміі. Катыні на прыцягвае ўсю гвардію ахвяраў! Тады дазволіце прыцягнуць пастаў ўсю гвардію да тысячай ахвяраў у агульной магіле ў Вінніцы. Там ужо быті забітыя прости савецкія калгасы.

(Заканчэніе на 3-й бач.)

Хіба можна маўчаць?

Нядайна паэта Аляксей Зарыцкі падкрывае ў газэце «Літаратура і мастацтва» верш, у якім выказвае сваё абурэнне з тэмы прычыны, што ў раёне былога канцэнтрацыйнага лагеру ў вёсцы Малы Трысцініец пад Менскам да гэтага часу ніяма помніка 120 тысячам ахвяраў тэзору німецкіх акупантў. Бязумоўна, працэс супраць наядлодзкі ўладаў можа знайсці спачуваньне ў чытчика і выклікаць у ягонай душы па-чучыці і думкі супраць тэторыю. Але-ж сумленны чалавек, чытаючы верш Зарыцкага, можа выклікаць у сваіх успініх колькі іншых абразоў, пра якія пастаў маўчицы. Зарыцкі піша:

Вось яна, вёска Малы Трысцініец — Нядайна наша вялікае гора:

Я на землю праліў
Многа сълз, многа сълёз.
To ня дуб у бары
Заскрыпей, застагнаў —
Гэта я без пары
Богу душу аддаў.
Нудна звоніць званы,
То макней, то замруць —
Адзін дзяк ля труны —
Этага гроб мой наисуць.
На малілцы майд
Крыж трухлявы стаіць,
А над прахам касьцей
Вольны вечер шуміць.
Я — мужычы сынок,
Я на маю дарог.
Мая школка — шынок,
Маё жыцціце — астрог.

1908

Трапляючы тут і жаноцкія ўвасабленыні — «ролі» таго-ж героя, як у наступнай Коласавай «кальханцы».

ПЕСНЯ НАД КАЛЬСКАЙ

Аа-аа, мой сынок!
Аа-аа, мілі!
Ня кричы, ня плач: дарэмна
Ты патраціш сілы;
А бязь сілы, мой сынок,
Жыць на съвеце трудна...
Ой ты, вецер, ня шумі,
Не съпявай так нудна!
Спача́ль Міхаську не даеш..
Сыпі, мой сын маленьki!
Я цябе пакалышу —
Ай, люлі-люленьki!
Што цябе чакае, сын?
Што твая за доля?
Можа я ти пот будзеш ліць
У чужое поле?..
Будзеш ўлетку ты хадзіць
На пльты, на згоны,

З Коўны матцы прынясеш
Хоці гарсост чырвоны...

А мо ў школку пойдзеш ты,
Будзеш чалавекам —
Без наўку цяжка жыць
Гэтым трудным векам.

Кінеш матку, па чужых
Ты па людзях пойдзеш,
І на шчасце нападзеш,
Долю свою знайдзеш.

Успомніш матку ты сваю,
Як цябе ляліяла,
Як табе я

З культурнага жыцьця Беларуса ў Беласточчыны

(паводле «Ніўы»)

У сувязі з тым, што беларускія жычарства ў Польшчы адчувае вялікую патрабу ў беларускай арыгінальнай мастиакай і гісторычна-навуковай літаратуры, пры Галоўным Праўленіем Беларускага Грамадзка-Культурнага Таварыства ў канцы студзеня быў зарганізаваны Беларускі Выдавецтва Камітэт.

Камітэт складаецца з дзвеўх сэкцыяў: мастиакай і гісторычна-навуковай літаратуры.

Яшчэ ў гэтым годзе сэкцыя мастиакай літаратуры пастанавіла выдаць: 1) пазымы Якуба Коласа «Новая Зямля» і «Сымон Музыка», 2) п'есы для гурткоў мастиакаў самадзеяньсці, 3) зборнік беларускіх народных песен, 4) творы мясцовых аўтараў.

Сэкцыя гісторычна-навуковая прыступіла да апрацаўвання матараўляў або: 1) дзеяньсці Грамадзка-Таварыства Беларускага Шкілы, 2) змаганьні беларускіх народу ў колінімпольскім сапацкім сэйме, 3) партызанскім руху на Беласточчыне ў гады фашыстоўскай акупацыі.

*

3-га лютага Гарадкоцкія калектывы мастиакай самадзеяньсці пад кіраўніцтвам таленавітай вясковай жанчыны — Ніны Мушынскай даў у Гайнайцях сваё 219 выступленне.

*

3-га лютага Беларускія калектывы мастиакай самадзеяньсці з Беластоку наведалі Семятычы і Мілейчыцы, дзе даў трэћі канцэрты: два ў Семятычах і адзін у Мілейчыцах.

*

9-га лютага ў Гарадку адбыўся канцэрт Беларускага народнага калектыву песьні й танцу ў Беластоку. На канцэрт прыбыло шмат жыхароў з сусед-

*

ніх вёсак. Беларускі тэатр пад рэжысёрам Антона Кавальчука ўпяршыню выступіў з аднаактовай беларускай п'есай «Пярэстая Красуля».

У Гайнайскім павеце зарганізавана 8 гурткоў БГ-КТ (Навасады, Дубіны, Старое Ляўкова, Семяноўка, Нараўка, Кляшчэлі, Дубічы Царкоўныя).

Беларускія Грамадзка-Культурнага Таварыства выдала п'есу Йянкі Купалы «Паўлінка», а таксама настольны беларускі календар на бягучы год.

*

У павятовых і грамадзкіх бібліятэках, дзе пражывае беларуская жычарства налічваецца каля 4-х тысяч томаў беларускіх мастиакаў літаратуры. У бібліятэках пачатковых і сярэдніх школ знаходзіцца каля 10 тысяч книжак беларускіх мастиакаў літаратуры.

А Б В Е С Т К А

Беларуская Кальпартажная Агенція ў Ангельшчыне мае ў продажы:

К. Чорны, Збор твораў (6 томаў). Цана: 1,25 дал.

К. Крапіва, Збор твораў (3 томы). Цана: 4,95 дал.

В. Кордовіч, К. Каліноўскі (папольскі). Цана: 1,40 дал У цэнзу ўлічаны і кошты перасылкі.

Праз Агенцію можна атрымоўваць паскінальную беларускую газету «Ніва», што выдаецца ў Беластоку (Польшча); гадавая падтіка 5,75 дал.

Па інфармаціону і каталёгі звязтрайця ў Агенцію на адрес:

B. K. A.
97, Moore Park Rd,
London S. W. G,
E N G L A N D

Нявыдадзены часапіс

(Заканчэнне з 3-й бачыны)

воленіне рэакцыйнага друку. Пасыль таго, як стала вядома аб хуткім выхадзе першага нумару «Друга народу», М. Каткоў, рэдактар «Московскіх ведомостей», выступіў у сваій газэці з падавальным артыкулам, у якім абраўся на «ўкраіна-філ», «беларуса-філ» і іншых «сепаратыстах», якія, на яго думку, «съядоміці несьвядома служаць зброяй самай варожай інтрыгі». (Як бачым, сянянняшнія плянуганні расейскіх чорнасоцэнцаў і шаўгістых на эміграцыі аб «сепаратыстах» і «варожых інтрыгах» на ёсцьць нічым новым — Рэд. «Б-ны»). Выданыне часапісу на беларускім мове ён расцэніў, як спробу «аддзяляць маральна беларускі край ад Рәсей», і ўсяляк зылзеўваўся зь «некаторых аматараў узводзіць беларускую гаворку ў ступень літаратурнай мовы».

Напалоханыя грубым вокрыкам Каткоў, выдаўцы будучага часапісу пасыпшаліся апраўдацца. У гэзэце славянка-нафілай «День» звязвалася «Пісьмены рэдактару», у якім паведамлялася, што выданыне часапісу будзе ажыццяўляцца на «чисты рускай мове». Аўтар пісаў, што «усе вядомыя яму асобы, заідзялённы ў выданыне часапісу... ня мелі ў яго маюць нілікага намеру выдаваць газету або часапіс на беларускай гаворцы, лічачы такі эксперымент узвядзеніем праўніцяльной гаворкі на ступень літаратурнай мовы».

Пасыль гэтага справа з выданынем «Друга народу» заглохла. Новы папячыцель Віленскай вучэбнай акругі Карнілава пісаў міністру народнай асьветы ў верасні 1864 году аб тым, што выданыне часапісу ў сучасны момант па першапачатковым складзенай праграме немагчыма. Ён прапанаваў выдаваць часапіс «Руское чтение» і прадставіў праграму яго на разгляд Захоўняга камітуту, створанага пасыль падаўшчыненіем падстанцыі 1863 году. Захоўні камітэт адхіліў прапанову Карнілава, абронтуўваючы гэтым, што «пры недахопе добронараменных і добрых пісыменыцкай рэдакцыіяў будзе скргай у выбары артыкулаў, а гэта не дадушчынна ў тыхіх умовах, у якіх знаходзіцца маса народанаселніцтва ў Захоўнім краю з прычыні яго няразвітасці, а яшчэ больш зза перашкод, якія сустракаюцца ад польскай пралаганды, накіраванай супраць ураду рабескай народнасці».

Апошніе слова заставаліся ёсць-ж за генэралам Мураўёвам. У вадказ на запытаныне міністру народнай асьветы ён катэгічна адмаліўшы магчымасць выданыне часапісу ў Беларусі і заяўіў, што «ў сучасны момант для тутыжага сельскага насельніцтва, пры самым пачатку

відзе адарваных лісткоў адрыўнога савецкага календара. Такой бяды.

Я, жывучы далёка ад кансільгера гарадзілізму, нанізаў ўсе лісткі на гострыя зялезні шпінёк і заўсёды маю под патрэмікі шэдэўры календарнага «коммунистичнага просвещэнія» масаў, «затрученых пераўжыткамі капиталізму...»

На лістку 16-га лютага адрыўнога календара місцілася пікавая зацемка — «МЫ ХОЧАМ ЗЯМЛІ». Цытую:

«Эта было 50 год назад. Сто сялян уезду «Ботошаны» ў Румыніі прышли да прэфекта і папіталіся, дзе ім арада. Пачынаеца вясна, а ў іх няма зямлі. Сялян разагнані. Успышынула паўстаныне. Лёзунгам сялян было: «Мы хочам зямлі!» Паўсталым разычылісь з ненавінскімі панамі, арандатарамі, зьбіральнікамі падаткаў, дзялілі паміж сабою зямлю. Рабочыя падтрымалі паўсталых, але іх здолелі ўзнаміць гэтым барацьбу. Ня было тады ў Румыніі марксистскіх партый. Урад жорстка здушыў паўстаныне. Тысячы сялян былі пакараны смерцю або кінутыя ў турмы».

Пасыль гэтага справа з выданынем «Друга народу» заглохла. Новы папячыцель Віленскай вучэбнай акругі Карнілову пісаў міністру народнай асьветы ў верасні 1864 году аб тым, што выданыне часапісу ў сучасны момант па першапачатковым складзенай праграме немагчыма.

Ён прапанаваў выдаваць часапіс «Руское чтение» і прадставіў праграму яго на разгляд Захоўняга камітуту, створанага пасыль падаўшчыненіем падстанцыі 1863 году. Захоўні камітэт адхіліў прапанову Карнілава, абронтуўваючы гэтым, што «пры недахопе добронараменных і добрых пісыменыцкай рэдакцыіяў будзе скргай у выборы артыкулаў, а гэта не дадушчынна ў тыхіх умовах, у якіх знаходзіцца маса народанаселніцтва ў Захоўнім краю з прычыні яго няразвітасці, а яшчэ больш зза перашкод, якія сустракаюцца ад польскай пралаганды, накіраванай супраць ураду рабескай народнасці».

Апошніе слова заставаліся ёсць-ж за генэралам Мураўёвам. У вадказ на запытаныне міністру народнай асьветы ён катэгічна адмаліўшы магчымасць выданыне часапісу ў Беларусі і заяўіў, што «ў сучасны момант для тутыжага сельскага насельніцтва, пры самым пачатку

Таварыш агратэхнік

У маленькім рэстаранчику было цёплі і ўтульна. Я і мой сябра Паўлюк сядзел ў кутку ля запаленай печы. За вячорам прыгадвалі мінулае, розныя прыгоды. Насупраць нас сядзеў паджылы Баварац у зялёнай жакетцы, ляятона смактаў цыбульку і, здавалася, разам-нарэзкаў.

Нас ён на цікавіў. Мы голасна гутарылі, а ён цішком сядзеў з заплюшчанымі вачымі. Каля мы апавядалі нешта съемшнае ды моцна рагаталі, ён стрымана ўсіміхайся, грызуць цыбульку і наз нарокаў.

Мы вялі гутарку далей. Раптам маўкліў, Баварац адразу ажыў, заваруўшыся.

— Выбачыце, — сказаў ён панімечку. — Я чую, што вы гаворыце пра калгасы. Я разумею вашу мову і хандэйбы з вамі пагутарыць. Вы на мaeце супраць?

На нашу ветлівую ўсіміхайшу Баварац прыязна зарэагаваў, падсунуўшы бліжэй да нас.

— Я нядайна вярнуўся з расейскага палону, — пачаў ён. — Апошнія гады і жыў каля Гомеля. Можа ведаец? Там працаўваў ў ўзялікі. Калі мяне прывезылі ў ўзялік, я мала разумеўся ў чужой мове. Да мяне прыставілі за пе-ракладчыка сельскага настаўніка. Той пыталацца, якую я маю прафесію. Адказаў панімечку, што я мыслык. Пе-ракладчык мабыць не зразумеў, пасе-паў плячыма.

Менчар? Гм... А ці съвініні, пытаеца, ўваходзяць у кола вашых авабяз-каў?

— А як-ж, — кажу. — Быкі і съвініні. Добрае мяса!

— Ага! — кажа. — Гэта-ж вы, таварыш, значыцца, па нашаму сказаць, агратэхнік жывёлавод. Такі людзі нам патрэбны.

І павезылі мяне на съвінагадоўчую фэрму. А тая фэрма! Божа-ж мой! Страшна глядзець на яе. Стаяць два хляўчукі. Страх на іх абдэртая, прагніцца. Шыбы на вакенцах заляпаны, брудныя, сям-там пабітыя, анчамі пат-затыканыя.

— Глядзеце, кажуць мне, як у нас культурна! І съвініні вонкы маюць.

Увайшоў я ў съвінінік, а там цёмна-цёмна. Ані сяяўля, ані коруму ў кары-це. Съвініні мерзнуць на гнай, худыя, галодныя. Вішчыца, як на бойні.

Ну, думаю, загразнуў я тут у балоце. Вось дзе бяды! І зразумеў я тады гэты словаблуд «таварыш агратэхнік». Нялёткага прафесіі! Але ў палоне на будзені адмаліўся.

Пачаў дамагацца ў старшыні калгасу кармоў для съвініні. А той кажа:

— Я-ж вам выпісаў норму. Чаго вы хо-чаце?

— А якай-ж тут норма? — кажу. — Аднаму пацасні замала. І хіба-ж гэта кармы — мерзлая бульба і мякіна?

А старшыня і вухам не вядзе.

От-жа і нагараўся я ў калгасе. І сам галадую, і работнікі фэрмы ледзьве ногі цягнаць і съвініні дохнучы. І няма спакою: штодня лаянка і сваркі. Мянне фашысты, шкоднікам абзываюць. Пагражалі ў Сібір загнаць. А ці я вінаваты?

Перацярпей я шмат, і каб на трапіўся адзін выпадак, напісунак загінуў-бы.

Справа ў тым. У калгасе пабудавалі дзіцячыя яслі. Але там ня лепі, як на фэрме. Мая прыяцелька — яна кухарка ў тых ясліах — мне аднойчы пажалілася. Дрэнныя, каха, харчы на кухню прывозяць. Крупы тухлыя, горкія алей... Зварышы кашы — дзеци не ядуть. Усё на талерках застаецца.

Паспачуваў я ёй у бядзе, закраялася ў мене думка — выратаваць сябе. Пагутарыў добра з кухаркай. І пачаў я цягнаць яе з яслінёй тое варыўва. Съвініні началі папраўляцца.

А тут япіч пашчасціца: конь у калгасе паваліўся. Прывозілі яго. І тую